СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 156. — Джерзи Сіти, Н. Дж., пятниця, 6. липня, 1923. — VOL. XXXI. — No. 156. — Jersey City, N. J., Friday, July 6, 1923. — THREE CENTS

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНҐ ЗА ДАЛЬШИМ ОБМЕЖЕННЄМ ІМІҐРАЦІЇ ДО АМЕРИКИ

ПОРТЛЕНД, Оре., 4. липня. — Нині промовляв тут президент Гардинґ на обході 4-ого липня.

У своїй промові він заявив, що американська нація вимагає, аби кождий Американець був Американцем не лише з назви, але також серцем і душею.

Він також говорив про іміґрацію до Злучених Держав і заявився за продовженнєм обмеження її та за не допущеннєм до Америки таких осіб, що виступають проти законів держави.

Вкінці президент Гардинґ сказав, що він є за тим, щоби вязнити або викинути з Америки таких людий, котрі хотять нищити американські установи.

Нинішній день в Портленд був днем квітів. Скрізь було повно квітів. Люди засипали квітами і дорогу і президента з жінкою.

ЖЕРТВИ РЕВОЛЬВЕРОВОГО „СВЯТКОВАННЯ"

НЮ ЙОРК, Н. Й., 5. липня. — В Ню Йорку й околиці вчера було меньше стріляннини паперовими патронами і штучними огнями, та зате подекуди старші і діти написувались стріляннєм з револьверів і пістолетів. Наслідком сього вчерашнього револьверового „святковання" 4-ого липня в самому Ню Йорку згинуло 4 особи а 45 ранено.

ЛЕВАЄТЕН

НЮ ЙОРК, Н. Й., 5. липня. — Найбільший американський пасажирський корабель „Леваєтен" (бувший німецький корабель „Фатерлянд", який підчас війни забрано Німцям) відплив учера в першу подорож до Европи по довгій і дорогій направі. 66Леваєтен повіз 1,700 пасажирів, які заплатили за дорогу пів міліона долярів і 7,000 пак почти, за яку корабель також одержав $20,000.

Корабель є власностю американської компанії Юнайтед Стейтс Лайнз.

ЛИШЕ ДВОХ МІНІСТРІВ БУЛО У ВАШИНҐТОНІ

ВАШИНҐТОН, Д. К., 4. липня. — Нині осталось було у Вашинґтоні лише двох міністрів, державний секретар Гюс і ґенеральний постмастер Ню.

Інші міністри порозїздились по краю, а двох, міністер скарбу Меллон і міністер праці Дейвис виїхали до Европи.

ЧАСТЬ ДИВІДЕНДИ РОЗДІЛИТЬ КОМПАНІЯ МІЖ 15,000 РОБІТНИКІВ

РАЧЕСТЕР, Н. Й., 2. липня. — Тутешня компанія Істмен Кодак виплатить нині своїм робітникам до $1,700,000 згідно з її пляном платничої дивіденди.

З тої дивіденди скористає около 15,000 робітників компанії у всіх сторонах світа.

Кромі того удїловці одержать $4,500,000 дивіденди.

РОЗСЛІД КНИЖОК В ПЕНСИЛВЕНІЙСЬКИХ ШКОЛАХ

ГАРРИСБУРҐ, Па., 3. липня. — Ґовернор стейту Пенсилвенія, Пинчат, підписав нині резолюцію леґіслятури (стейтового сойму), яка домагається розсліду книжок з історії в усіх школах Пенсилвенії.

Ходить о те, аби заборонено книжки, в яких іґнорується зменьшується, або фальшується події з часу американської револючії і підписання незавісимости Злучених Держав.

ФОРД ВИПЛАЧУЄ СВОЇМ РОБІТНИКАМ МІЛЮН ДОЛЯРІВ ДИВІДЕНДИ

ДІТРОЙТ, Миш., 4. липня. — Моторова компанія Форда розділила за перший піврік 1923-ього року $1,000,000 між 30,000 робітників компанії.

Компанія Форда приймає гроші на інвестованнє від своїх робітників і прирікає їм найменьше 6% від інвестованого капіталу. Сим разом виплачено їм 8%.

Робітникам Форда можна інвестувати кождого місяця в компанії одну третину платні, а загальна сума інвестиції робітника не може пересягати однорічної його платні.

РОБІТНИКИ КУПИЛИ ОКРОВАВЛЕНУ МАЙНУ

СПРИНҐФИЛД, Ілл., 4. липня. — Майнерські юнії стейту Іллиной купили копальню в Ґіррин, Ілл., де торік була кровава розправа юнійних робітників із страйколомами, вчасі якої згинуло 22 робітників.

За сю копальню заплачено $726,000.

ПІДВИШКА ПЛАТЕНЬ НА ЗЕЛІЗНИЦЯХ

ШИКАҐО, Ілл., 4. липня. — Зелізнича Робітнича Рада Злучених Держав оголосила, що 6 зелізниць на Заході і на Полудні підвисшило 4,800 робітникам платню на суму $310,000 річно.

НАГОРОДА ЗА БІЙКУ $300,000

ШЕЛБІ, Монт., 4. липня. — В боротьбі двох боксерів, Джека Демпсі і Тома Ґіббонса за світове чемпіонство Демпсі осягнув побіду і даль задержав світове чемпіонство.

Побіда не була легка. Бійка перейшла 15 разі і не видно було, по чиїй стороні дійсна перемога. Щойно в 15-ій стрічі Демпсі повалив Ґіббонса.

Демпсі за бійку одержав $300,000. По заплаченню податку йому остається більше як $200,000. Ґіббонс одержав усього $7,500 і дістане часть доходу з фільмових знимок.

На бійку приїхало 150 кореспондентів з цілої Америки.

ЕПИСКОП БУДКА ВЕРНУВСЯ З ЕВРОПИ.

Канадійський український епископ Н. Будка вже вернувся назад до Канади по кількамісячному побуті в Европі. Разом з ним приїхало до Канади пятьох українських священиків з Галичини, а саме: о. В. Стрільців, о. Д. Попович, о. П. Решитило, о. С. Федоренко, о. В. Журавецький і теольоґ Прийма.

ПРОҐІБІЦІЯ В ПРОВІНЦІЇ МАНІТОБІ (В КАНАДІ) ПРОВАЛИЛАСЬ.

Дня 22. червня с. р. відбулося в Манітобі загальне голосованнє над законопроєктом Ліґи Уміркованости у справі урядової продажі і контролі лікерів. Вислід голосовання ще до подробиць не звісний, але одно вже абсолютно певне, що законопроєкт Ліґи Уміркованости дістав величезну більшість голосів. Після послідних обчислень, за законопроєктом Ліґи Уміркованости голосувало 95,721 виборців, проти нього було 62.276 голосів, отже за законопроєктом було 33,445 голосів більшости.

Найбільшу скількість голосів дістав законопроєкт у містах, а передівсім у Виннипеґу. У Виннипеґу 46.359 виборців голосувало „за" а тільки 20,371 „проти".

На фармах деякі виборчі округи були ще за проґібіцією, одначе і на фармах більшість була за зміною. З усіх округів поза Виннипеґом 94,362 голоси було за законопроєктом Ліґи Уміркованости, а 41,905 були проти нього, отже й на фармах законопроєкт мав 7,457 голосів більшости.

Точний вислід буде звісний незадовго, але дальше положені околиці вже не змінять відносин між „мокрими" і „сухими" голосами.

Ґенеральний правник Манітоби, Крейґ і премієр Брекен заявили, що скоро тільки відбудеться ще голосованнє над законопроєктом Ліґи Вина і Пива (се голосованнє має відбутись 11. липня с. р.), де скликаний сойм на надзвичайну сесію і сойм формально затвердить одобрений населеннєм провінції законопроєкт. Сойм мабуть збереться при кінці липня.

РОЗСТРІЛИ В КАТЕРИНОСЛАВІ.

В Катеринославі закінчилась розправа уккраїського повстанського комітету. 29 осіб засуджено на розстріл, а 115 на примусові роботи.

ҐУРТОК УКРАЇНСЬКИХ ЗБІҐЦІВ В НІМЕЧЧИНІ.

Частини галицьких українських збігців, що втікли з польського війська, опинилися в Німеччині, в місті Айдкунен, у Східній Прусії.

Там вони, в числі 87 осіб, оснували Український Ґурток, який хоче через самопоміч працювати для взаїмної допомоги й самоосвіти.

Вони просять американських і канадійських братів о книжки й ґазети, а по змозі теж і о невелику матеріяльну поміч.

Адреса У. Г. така:

Heimkehr-hager, Eydtkuhnen, Ost-Preussen, Germany.

СКОРЕ ЇДЖЕННЯ ПРИЧИНОЮ НЕДУҐ.

Француський лікар, доктор Жаке, описує занедужання лиця, спричинене скорим їдженням, а саме за посередництвом жолудкових нервів. Виступають тоді червоні, горячі пятна. Пізнійше лице виглядає як надуте. Щоби вилічити з такої недуги, треба передівсім, щоби хорий навик помало їсти кусники щоби кусав якнайдрібнійше. Опісля треба примінити масаж, головно короткі, енерґічні уґнітання шкіри поміж пальцями і то на цілому лиці. Так можна привернути лице до давного вигляду.

Тойсам лікар лічив молоду дівчину. Вона нездужала на випадання волосся, на лици зявлялись червоні поворушні плями, в жолудку відчувала болі. Лікар заявив, що то все наслідком скорого проковтування страви. Лічив хору так: їй давали що години горнятко молока, зрештою нічо иншого, навіть ніякого лікарства. Не треба було ждати довго на наслідок, і то добрий і тривалий. Також тоді, як дівчині почали давати й иншої страви. Подібно лічив доктор протягом двох літ ріжні хронічні занедужання шкіри з більше або меньше тривалим успіхом. На основі дослідів каже доктор Жаке, що наслідком переладування знаряду травлення занедужують і инші внутрішні органи людського орґанізму. Та що одним з головних услівий здоровля є: їсти помало", це вчили вже вчені і в найдавнійшій старині. Навіть у старинній індійській поемі „Едда", у частині Гавамаль, сказано зовсім виразно: „ласун, гультай, що забуває на всяку приличність, наїсться хвороби".

ПОГОСТИЛИСЬ.

Недавно зійшлась у Виннипеґу (Манітоба, Канада) у приватному мешканню в одному блоку громадка приятелів, котрі постановили трохи погоститись. Але чим? Горівки мабуть не знали де дістати, тільки хтось з них чув, що є в сторах щось таке добре як горівка, а називається „кендгіт" (консервоване тепло). Купили того „тепла" і погостились ним. Наслідок був такий, що серед страшних мук трох з них померло від отроєння деревляним алькоголем.

ВРАЖІННЯ ПІСЛЯ 36-ЛІТНЬОЇ ВЯЗНИЦІ.

Анґлійський король Юрій V. з нагоди народин свого першого внука — дитини його дочки Мейрі і князя Лесселя — проголосив обмежену амнестію. На основі цієї амнестії уласкавлено й одного вязня, засудженого за вбивство на досмертну вязницю. Самособою відвідали звільненого зараз журналісти. Вони питалися його, яке враження зробив на нього світ тепер у 1923 році, бо він бачив його ще 1887 року. Бувший вязень відповів, що просто перелякав його величезний рух на вулицях Лондона, автомобілі, електричне світло, літаки, що бачив їх, як літали понад Лондоном. Та найбільше задивувало його що жінки в зимі не так як за його часів закутувалися у теплу одіж, а ходять у велике зимне носять короткі сукні, тоненькі шовкові панчохи, мешти-лякери. До цього виду думає він, не скоро навикне. нім, а саме за посередництвом

БАНКОВИЙ ЗАКОН В КАНАДІ УХВАЛЕНИЙ.

Дня 20. червня с. р. перейшов в парляменті в Оттаві, столиці Канади, банковий закон, який що десять літ підпадає ревізії. Закон був внесений ще в марті і півтретя місяця спочивав у руках банкової та торговельної комісії. Проґресивні посли із заходу предкладали 13 поправок до закона, але з них ухвалено тільки одну пропозицію Келпера з Едмонтону, щоб виключити від секвестровання банками особистого майна, яке провінціяльний закон увільняє від секвестрації. Більшість, яка відкидала поправки проґресивних послів, складалася з лібералів та консерватистів. Робітничі посли голосували з проґресивними.

—o—

АНҐЛІЙСЬКО-ФРАНЦУСЬКИЙ СПІР ІЗЗА НІМЕЧЧИНИ

ЛОНДОН, 4. липня. — Нині відбулась нарада міністерського кабінету Великої Британії у справі відповіди Франції на запит щодо становища француського правительства до предложення Німеччини в справі полагоди „воєнного відшкодовання".

Весь кабінет згодився з поглядом премієра Болдвина і міністра закордонних справ лорда Корзона, що відповідь Франції не вдоволяюча.

Британський кабінет тепер в турному положенню. Премієр Болдвин не хоче зривати з Францією та зачати окремі переговори з Німеччиною, а міжтим тяжко йому теж держати союз з Францією, бо анґлійська громадська думка щораз більше заявляється за зірваннем з Францією, а навязаннем окремих зносин з Німеччиною.

ВІДПОВІДЬ ФРАНЦІЇ НЕ ЗАДОВОЛИЛА АНҐЛІЇ

ЛОНДОН, 4. липня. — Француський амбасадор явився нині у британського міністра закордонних справ лорда Корзона і передав йому устну відповідь на запит Великої Британії про становище Франції до німецького предложення у справі Рурщини.

Лорд Корзон не вдоволений з тої відповіди.

ВШАНОВАННЄ ПАМЯТИ АМЕРИКАНЦЯ В АНҐЛІЇ

ЛОНДОН, 4. липня. — Вчера відслонено в монастирі Вестминстер памяткову напись в честь покійного американського амбасадора в Анґлії Волтера Г. Пейджа.

Відслонив її бувший британський міністер закордонних справ лорд Ґрей.

На сьому тихому обході було богато визначних гостий і родина покійного Пейджа.

ҐЕДДЕС ПРИБУВ ДОМІВ

ЛОНДОН, 4. липня. — Британський амбасадор сер Окленд Ґеддес приїхав нині сюди з Вашинґтону на часовий відпочинок. Він виїхав до своєї посілості в Гемпшер.

Він нездужає на очі і носить сині окуляри.

ФРАНЦІЯ ХОЧЕ ПЕРЕВИСШИТИ АНҐЛІЮ ПІД ВОДОЮ

ПАРИЖ, 4. липня. — Француська палата послів ухвалила вчера буджет воєнної фльоти, в якому призначено значну суму гроша на побудованнє ще сього року чотирох великих підводних лодок.

Сі лодки мати-муть по 2,400 тон містоти, а коштувати-муть по 30,000,000 франків. Франція тепер має 50 субмарин; між ними деякі забрані від Німеччини, але тепер рмати-ме найбільші в світі. Одна тільки Велика Британія має одну більшу від сих субмарину. Се та, яку недавно пущено на води. Вона має 2,800 тон містоти, але якщо Франція побудує сі 4 пляновані нові субмарини, так вона перевисшить Анґлію щодо сили субмарин великого розміру.

Загалом на воєнну фльоту ухвалив француський парлямент 1,000,000,000 франків.

ФРАНЦІЯ ОТЯГАЄТЬСЯ З ПРИНЯТТЄМ ВАШИНҐТОНСЬКОГО ДОГОВОРУ.—ЯПОНІЯ ХОЧЕ ДОГОВОРУ БЕЗ ФРАНЦІЇ

ПАРИЖ, 4. липня. — Француська палата послів досі ще не приняла вашинґтонського розоружного договору, але сподіваються, що ратифікує його на другий тиждень.

Француський сенат, як кажуть, має приняти договір в осени.

Се отяганнє Франції з приняттєм розоружного договору викликало невдоволеннє Японії. Японське правительство не хоче ждати на француське принятте його в безконечність і має намір предложити, щоби лише Америка, Анґлія і Японія підписали вашинґтонський договір, не ждучи на Францію.

ФРАНЦІЯ КУПУЄ ЗАСОБИ ПШЕНИЦІ ЗАГРАНИЦЕЮ

ПАРИЖ, 4. липня. — У Франції заповідано великий збір пшениці сього роду, одначе видно збір не дописав, бо Франція тепер закуповує заграницею засоби пшениці, які вистарчать на три місяці для усього населення.

Вивіз француського гроша заграницю на ошеницю спричинив останній спадок франка.

ЛІҐА НАРОДІВ ХОЧЕ РОБИТИ ДОХОДЖЕННЯ В СААРЩИНІ

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 4. липня. — Рада Ліґи Народів постановила на вчерашній нараді запорядити доходження в справі ситуації в німецькій долині Саар (де француські окупанти скасували свободу слова і преси).

ІТАЛІЯ ЗА УГОДОЮ З НІМЕЧЧИНОЮ

РИМ, 4. липня. — Італійський премієр заявив, що Італія далі працює для угоди у справі німецьких „воєнних відшкодовань" для аліянтів, згідно з плянами Анґлії.

СУД ЗА ДУШОГУБСТВО ВЧАСІ ДВОБОЮ

МОСКВА, 4. липня. — Тутешній большевицький „найвисший військовий трибунал" потягнув на суд офіцира „червоної армії" Тертова за поєдинкованнє з другим офіцирм Дяконовом, котрого Тертов убив.

Він буде суджений за душогубство.

Двобій повстав за дівчину Ніну Мокавеллі. Оба офіцири і дівчина згодились, що дівчина буде того, хто вийде з двобою живий. Вона була теж вчасі поєдинку. Тому і вона буде перед судом одвічати яко співвинна.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917. authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодинокє число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1338 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДО ШКІЛ!

ПОКЛИК ДО УКРАЇНСЬКИХ РОДИЧІВ.

Скінчився шкільний рік. Тисячі молодих людий, покінчивши своє образованнє, стає із завзяттєм до практичного життя і благословить своїх батьків, що вони допомогли їм добути знаннє.

А кілько між ними було Українців?

Хай числа говорять: в Филаделфії 2, в Шикаго 1 або 2, тесаме в Ню Йорку.

А кілько всіх покінчило університет?

В цілій Америці певно більше 10,000, а з того на нас припадає 4 чи 5 студентів... Ось в числах наша сила в Америці.

Правда, серед нас є ще й досі те дивне понятте, що, мовляв, в Америці шкіл не треба. А як воно хибне! Нема мабуть на світі другої країни, яка-б мала стільки всяких шкіл, і де-б вимагано знання так як в Америці.

Правда, є тут люди на чільних становищах, котрі не покінчили шкіл в значінню европейському, але це люди зелізної волі, які, раз вглянувши в книгу знання, її не кидали, а ночами старались дістати, чого не одержали в молодости. Але це одиниці. А загал? Він вчиться в школах ріжних типів, в день і вечерами. Нема краю у світі, де-б кождий мав стільки нагоди вчитись як в Америці.

Українські родичі:—

Кличемо до Вас:—

Зачнеться новий шкільний рік. Хай тисячі дітий наших іде в американські школи здобувати знаннє. Не тільки до шкіл народніх, але хай ідуть теж до шкіл висших, до гайскулів, каледжів та університетів. Закиньмо цей наш давній нерозумний звичай, що шкіл не треба!

Йти в американські школи, учитись, це не значить бути страченим для нашого народу. Ні! Нам треба соток тисяч наших людий зі знаєннем, а щойно тоді ми станемо нарівні з іншими народностями в Америці.

Ніодна здібна одиниця не сміє стратитись, а при допомозі всього народу повинна кінчити школи.

Не даваймо помочі пізно. Отсе недавно свіжа могила д-ра В. Коваля. Йому помагали, але скільки перебув він нужди, яка може і була безпосередною причиною його смерти.

Українські родичі:—

Використайте цей рік, хай на шкільних лавках засядуть і українські діти. А доповненнем студій в американських школах хай будуть вечірні курси освіти.

Вони повинні оснуватись в кождій більшій місцевости та обєднати всіх Українців без огляду на їх партійні переконання.

Українські Громади:—

Робіть приготовання тепер, а коли прийде осінь, хай праця в школах піде повним ходом.

Просвітім себе і наших дітий, а тоді певно засяє перед нами ясний шлях свободи.

ДО ШКІЛ!

Хай клич цей залунає по всій Америці у всіх українських домах!

По інформації відносно шкіл і просвітних курсів звертайтесь до Обєднання Українських Організацій.

Памятаймо, що в просвіті будучність нашого народу!

ЗА ПРЕЗИДІЮ ОБЄДНАННЯ:

о. Лев Левицький, предсідатель; **Теод. Ґрицей**, рек. секр.

ЛЯХИ КАРАЮТЬ УКРАЇНЦІВ НАВІТЬ ЗА УЧАСТЬ В ПОХОРОНІ.

Львівський український дневник „Діло" пише:

Дня 1. марта с. р. відбувся в Тернополі похорон пок. Романюка, ученика IV. року учительської семинарії, що яко політичний інквізит помер на плямистий тиф, якого набавився в тернопільській тюрмі.

Сій невинній жертві сучасного лихоліття, що впала рівночасно жертвою провокації, подібно як і 79 його товаришів (справа Франца Колодія і тов. до Вр. 137/23 о зл. з §58 і § 65 з. к.) українське громадянство віддало громадно останню прислугу. На похорон явились усі Українці, очевидно і українські урядовці польських державних установ. Похорон пок. Романюка став величавою українською маніфестацією, якої Тернопіль давно не бачив.

Се не подобалось польській поліції, яка в самому Тернополі удержує кілька сотень поліційних шпигунів. Вона списала присутних на похороні Українців урядовців і заденунціонувала їх перед їх начальством, жадаючи виведення дисциплінарки проти них за вороже становище супроти Польщі.

Таких денунціяцій вислала тернопільська поліція около 40 і очевидно мала успіх. Перша поспішилась львівська апеляція, видаючи дисциплінарку двом Українцям, судовим урядникам: Кипріянови Білинському і Вікторови Цебровському, котрих в сій справі вже переслухано. Інші ждуть своєї черги.

Вертаються часи старої Польщі і ми готові дожити ще оголошення поліційного розказу, щоб українських мерців ховати вночі, без співів і серед найбільшої тиші.

УКРАЇНА У НІМЕЦЬКІМ ПИСЬМЕНСТВІ.

А. Геденстрем: Історія Росії. — Г. Ґроте: Держави та народи по світовій війні. — Марія Стона: Дика Волинянка. — М. Йоганес: Українка.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Останній рік знов збогатив німецьке письменство на кілька творів, де посередно чи безпосередно говориться про Україну.

Велика праця балтійського Німця **Альфреда фон Геденстрема „Історія Росії"** належить до творів першої катеґорії. Про Україну автор згадує лише принагідно й то досить поверхово. Значіннє українського руху в давній, царській Росії він, очевидно, недооцінює, бо на кілька сот імен російських діячів, перечислених у нього, знаходимо тільки українські імена Драгоманова та Грушевського. І то він про Драгоманова згадує лише в звязку з виданнєм „Вільного Слова", а Грушевського умудряється наділити неналежним йому титулом „творця української письменної мови".

Автор не має, однак, нічого засадничого проти українського руху, і його помилки виникають лише з непоінформованости, а не зі злої волі. Там, де він має до того нагоду, він навіть висловлюється досить прихильно до України. Так, він незвичайно гостро плямує політику московських окупаційних властей у Сх. Галичині підчас війни. А в розділі про відносини між Центральною Радою та „Временним Правительством" він обєктивно констатує, що оте „Временне Правительство" явно хотіло одурити Україну.

Як жерело до студійовання української історії книга п. Геденстрема не має ніякої вартости. Та автор не обминув української справи, не поставився до неї ворожо — й це вже дає нам підставу кількома словами згадати про його твір.

Праця **Гуґо Ґроте „Держави та народи по світовій війні"** (Гайдельберґ 1922) має служити справочним підручником для тих, хто хотів би визнатись у нових міжнародних відносинах, утворених світовою війною. Та вона не додержує того, що обіцює її назва, принаймні з огляду українських вимог. Спеціяльних статей про Східну Галичину — будь то під назвою „Galizien", „Ostgalizien" чи „Westukraine" — у ній зовсім нема. У статті „Польща" згадується про „Рутенців", але за подробицями автор одсилає до статті „Ruthenen". Коли-ж читач ту „статтю" знаходить, то бачить там лише такі слова: „Рутенці — гляди під „Українці", „Польща", „Чехословаччина", „Румунія", „Угорщина"...

Нарешті, знаходимо півтори сторінки тексту, присвячені виясненню понять „Ukraine", „Ukrainer". Грубих помилок і блудів не знайдемо тут ніяких, коли поминути непевне під науковим оглядом твердженнє, що „Українці — то галузь північних Славян". Але що можна довідатись путнього з нецілих півтори сторінок про 40-міліоновий нарід, про його минуле й сучасне? Скупість п. Ґроте на українські відомости особливо кидається в око, коли бачиш, що, напр., на німецьке Посарє (Saarland) він присвятив 8 сторінок, на німецьку Богемію — так саме 8 сторінок і т. д.

Очевидна річ, що й ця книга не може служити не те що жерелом, а навіть справочником для інформацій про Україну. Проте і в цім випадку треба зазначити добру волю автора. Коли він не дав більше того, що дав, то це, може, не виключно його вина.

Переходимо тепер до красного письменства. Маємо перед собою аж два романи, так чи инакше присвячених Україні. Перший з них зветься **„Дика Волинянка — роман з України"**. Написала цей роман досить відома й дуже плодовита австрійська письменниця **Марія Стона.** Зацікавлений назвою, читач починає перегортати сторінки роману, шукаючи в них за українським елементом. Але скоро виявляється, що то цілком марна праця! Дія роману справді відбувається на Україні, зпочатку у Сх. Галичині, а потім у Київі. Але дієві особи все самі Поляки та Польки, й коли-б під титулом не стояло отих баламутних слів „роман з України", то дія моглаб з одинаковою підставою відбуватись у Португалії, Полінезії чи на Гонолюлю.

„Український" роман пані Стона є куріозом од початку до кінця. Але і його треба зазначити, бо спекуляція авторки на Україну вже сама по собі є характеристична й наводить на деякі думки. Певно на Україну десь є мода, коли вже такі дами-письменниці, як пані Стона, підшиваються під Українок.

Найкраще ми приберегли на самий кінець. Як небо над землею, так підноситься над усіма дотепер названими творами **роман Мартина Отто Йоганеса „Українка"** („Die Ukrainerin"). Ця книга просякнена такою щирою любовю й таким зрозумінням до України, що її сміливо можна поставити поруч з найкращими річами, які колинебудь були написані чужинцями про Україну.

Автор роману, як можна здогадуватись, був підчас війни на українськім фронті й дбав не тільки про те, щоб післати додому яко мога більше крадених килимів та харчів, але також придивлявся до місцевого народнього життя, старався його пізнати й полюбити. Він справді дає правдивий образ українського життя у Східній Галичині, місцями навіть ідеалізований. Він також зібрав багато українських народніх пісень і видав їх окремо у німецькім перекладі під назвою „Воєнна здобич" („Kriegsbeute"). Колиб таку „здобич" вивезли всі Німці з України, то наші народні спомини про німецьку інвазію напевне булиб далеко більш лагідними й повними симпатії до Німеччини.

Дія роману відбувається у німецькім купелевім місточку Содені. По скінченню війни тут стрічаються бувший німецький офіцер Ґернот з українською панночкою Оксаною Городенською з Галичини. Ґернот був підчас війни в Галичині, пізнав там українську людність, навіть був виучився трохи читати по українськи, але вже встиг забути. На ґрунті спільних споминів і симпатій між молодими людьми навязується знайомість, яка потім переходить у палке коханнє.

Роман кінчається нещасливо, бо Оксана вмирає, а Ґернот впадає в тяжку недугу. Та не в фабулі роману його головна принадність, а в тій атмосфері возвеличення, опоетизовання та оспівання всього українського, що віє з кождої його сторінки. Оксана учить Ґернота читати по українськи, вона співає йому українських пісень, вони їх разом перекладають по німецьки, вони довго розмовляють про долю українського селянина, роблять порівнання між Галичиною та Німеччиною... Словом, від роману так віє українським національним духом, що лише можна дивуватись, як то чужинець усе те збагнув і виявив. Мимоволі приходить думка, що за цим романом криються правдиві особисті переживання, якась дійсна любовна драма, ької героєм був автор, а героїнею — українська паночка.

Зі всіх розглянутих тут книг „Українка" лишає найтривкійший і найбільш приємний спомин. Коли-б не наша сучасна видавнича мізерія, то цей роман навіть варто булоб перекласти, як один з небагатьох памятників щирої чужинецької симпатії до нашого безталанного краю та народу.

Берлін, 18. червня. **Радянин.**

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

Марія Ганук, Ню Кенсинґтон, Па. — Просимо подати Вашу адресу. У нас є лист для Вас з Европи.

Н. Гринішак, Елизабет, Н. Дж. — Ми листів по видрукуванню не передержуємо. Тому не можемо Вам відіслати.

JERSEY CITY, N. J.

Український Народний Дім (на горах міста), 365 St. Paul's Ave. повідомляє, що **в суботу, дня 7-го липня 1923 р. о годині 8-мій вечером** відбудеться **МІСЯЧНИЙ І ПІВРІЧНИЙ МІТИНҐ.** Взивається всіх членів щоби прибули на сей мітинґ, а також і тих, котрі еще не є членами, щоби прибули і вступили в члени У. Н. Дому.
52,55,58 **Гр. Шустикевич,** рек. секр.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ШКОЛА І НАШІ ЗАВДАННЯ.

Обєднаннє Українських Орґанізацій здавало собі справу з того, що нашим першим завданнєм, після нашої хвилевої невдачі — являється збудованнє нашого шкільництва і взагалі відбудова нашого краю культурно і економічно.

Тому, в тому напрямку звернуло свою працю і зажадало від краю і всеї української еміґрації, щоб представили точно своє положеннє і якоз помочі потребують.

Виходячи зі становища, що балачки тепер зовсім злишні, ми звернулись до краю і европейської еміґрації з домаганнєм зєднати всі свої сили і приступити негайно до плянової праці.

Як услівє співпраці і допомоги, Обєднаннє Українських Орґанізацій виставило слідуючі домагання:

1) ПОВОРОТУ ЕМІҐРАЦІЇ ДО КРАЮ І ПРАЦЮВАТИ СЕРЕД НАРОДУ; 2) СТВОРЕННЯ ОДНОГО ЦЕНТРУ, ЯКОМУ ПІДЧИНЯЛАСЬ БИ ВСЯ УКРАЇНСЬКА СУСПІЛЬНІСТЬ ПІД КЛИЧЕМ СОБОРНОСТИ І САМОСТІЙНОСТИ ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ; 3) НАЙБІЛЬШОЇ ОЩАДНОСТИ В НАРОДНЬОМУ ЖИТТЮ.

Лиш таке змаганнє може приняти американська еміґрація за своє.

Хвилеву передишку постановило Обєднаннє використати на створеннє боєвого фонду, обезпеченнє наших шкіл, інвалідів, сиріт та вязнів.

Правда, американська українська суспільність не відчуває і не розуміє ще зовсім цеї великої праці, якої піднялось Обєднаннє.

Є ще люди, які все з призирством дивляться на таку роботу. Але хай вони тямлять, що від 14. марта, 1923, американська українська еміґрація вступила до активної боротьби і всему світови проголосила, що війна з Ляхами триває дальше.

Тому то Обєднаннє виразно зазначило краєви й еміґрації своє становище, і ми певні, що вони його вислухають.

Ми певні, тим більше, що орґанізації як школа, студентство і інші прилучились вже до наших домагань. Ось ЛИСТ ВІД УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАҐОҐІЧНОГО ТОВАРИСТВА ДО ОБЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРҐАНІЗАЦІЙ:

ГОЛОВНА УПРАВА УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАҐОҐІЧНОГО ТОВАРИСТВА

у Львові, дня 4-го червня, 1923.

Ч. 2123.

До
Світлої Екзекутиви
Обєднання Українських Організацій в Америці
у Філаделфії.

Ваші цінні письма з 28. III., 17. 5. і 11 мая ц. р. та щедру жертву в квоті 500 дол. (пятьсот долярів) ми одержали, за що найсердечніще дякуємо.

З брошур, які Світла Екзекутива від нас одержала, пізнали Ви страшний стан українського шкільництва в нашій країні та білянс 40-літної праці нашого Товариства. Білянс малий, зовсім не відповідаючий потребам українського народу в Галичині. Щоби наглядно пізнати, як мало зробили ми на полі організації ріжного рода шкіл подаємо Вам білянс 32-літної праці „Товарищства Школи Людовей" з яким просимо порівнати наш білянс.

„Товаржиство Школи Людовей" має 317 кружків з 53,620 дійсних, активних членів, а ці кружки удержують: дві реальні ґімназії, дві семинарії, пять виділових шкіл, 474 народних шкіл, 117 курсів для неграмотних, 55 шкіл і доповняючих промислових курсів, 17 захоронок, 20 бурс, 16 шкіл і зборищ для термінаторів, 79 людових домів і 3,176 читалень, випозичалень і бібліотек — разом 4,280 (чотири тисячі двіставісімдесять) найріжнороднійших освітних інституцій. А всі вони розміщені головним чином на території Східної Галичини! — Крім того з рамени сього Товариства виголошувано рік-річно тисячі відчитів і популярних викладів, організувано освітні курси, ріжного рода національні свята і прогульки до історичних місцевостий.

Тепер заповідає „Товаржиство Школи Людовей" свій похід на Волинь і Холм.

У відозві з 3-го мая ц. р. візвало „Тов-о Школи Людовей" польське громадянство, щоби зложило негайно міліярдові жертви на його потреби, бо в найблищому часі мусить оснувати ще 300 шкіл у нашій країні. Польське громадянство потрібні міліярди вже зложило — і незабаром повстане нових 300 польських твердинь на українських землях.

Коли зважимо, що держава для потреби Поляків і Жидів удержує надмірну скількість всякого типу шкіл які є дуже добре вивінувані, то акція „Тов-а Школи Людовей" обєднана з акцією польського уряду, має на меті прискореним ходом спольонізувати українське населення, позбавити його народности, знищити його імя.

Се зовсім явно підносить польська преса. На її сторінках читаємо, що школа — се важніщий чинник чим оружна сила і через школу утвердиться польскість на українських землях.

Ми зреферуємо Вам коротко статтю, яка появилася першого с. м. в час. „Ґазета Поранна" п. т. „КОСЦЮЛ І ШКОЛА ФУНДАМЕНТЕМ ПОЛЬСКОСЦІ КРЕСУВ". Побіч костела — говориться в сій статті — перворядну ролю на східних окраїнах відограє польська школа. Сю народову твердиню повинно правительство і суспільність обдаровувати особливо опікою і змагати, щоби вона постійно і пляново розвивалася. Як що в кождій громаді найдеться учитель Поляк, повний ідей, який зуміє віднайраншої молодіжи впоїти дітворі переконання чим вона є і чим повинна себе почувати, то його праця видасть надсподівані овочі. Щоби одначе ефект був додатний, мусимо на східні окраїни висилати людей справді свідомих, культурної і народової місії бо їх жде апостольська місія. Коли так поведемо роботу то збудуємо тут охоронний мур, якого ніяка сила не зможе зруйнувати. Злучити східні окраїни з матірним пнем польських земель посредством костела і польської школи, се головні гасла нашої внутрішної політики на нині, завтра і дальші часи. Одначе се тільки частина програми, її цілість сягає дальше. Польська культура має сягати далеко ген поза Дніпро, по береги Чорного моря. Для сьої струї нема кордонів. Тадей Чацкі, основуючи в Кремінци головний виховуючо-научний лїцей, бажав сотворити на східних окраїнах цівілізаційну централю. Вплив сього лїцея був могучий, він піддержував польскість Волиня, Поділя а частинно і України. Тепер польське правительство покликало Креминецький лїцей знова до життя. Спрямуймо туди відповідних людий, основуймо там школи середні і народні, сотворім шахівницю нездобутих охоронних твердинь західньої культури — а благословити-муть нас грядущі покоління. Польському учительству кидаємо гасло: на Схід, на Схід!

Просимо не думати, що се голос тільки одного часопису, так думає і робить ціла польська суспільність. Недавно тому „Тов-о Научицелі Шкул висших" у Львові зажадало на своїх зборах безумовної кольонізації ВСІХ НАРОДНИХ І СЕРЕДНИХ ШКІЛ. Їх голос найшов вже відгомон. Кураторія (давна Рада Школьна Краєва) закриває вже постепенно одиноку державну мужеську українську учительську семинарію, починаючи вже зі слідуючим шкільним роком від закриття першого року. Покищо оставлять ще на слідуючий шкільний рік перший рік дівочої української державної семинарії у Львові, але у ньому не сміє бути більше кандидаток як сорок.

Презис „Ради Народовей" проф. Прушиньскі реферуючи в час. „Слово Польске" з 1. ц. м. про українські ґімназії кінчить ось як: „В Польщі не сміють бути державні ґімназії руські; істнуючі треба негайно змінити на польські. Тепер, коли вже признано наші межі — ініціятива і її виконання щодо переміни руських шкіл на польські має виходити від кураторії, на те є там наші люде і це є їх обовязком. Версайський Трактат і конституція не зобовязують нас до жадної державної руської ґімназії. В трактаті §. 8 а в конституції §. 110 говорять лише про школи народних меншостий, основані власним коштом і то сказане дуже виразно".

Як бачите польська суспільність збитою лавою іде на українські школи маючи до розпорядимости державні і приватні засоби, свідома цього, що в першу чергу треба здобути школи. А щож ми на се? Ми допервa починаємо розглядатися і застановлятися. А тут треба одностайно стати до оборони.

В сій акції рішаюче слово мають наші Земляки в Америці. В нашій країні на кождім кроці перепони зі сторони влади, яка стежить за збірками на „Рідну Школу", часто їх конфіскує а орґанізаторів карає тюрмою. От недавно Староство в Сокали сконфіскувало жертву селян з Бишева в квоті 40,740 мп., з Торок в квоті 30,200 мп. і з Гоголева в квоті 10,000 мп. а пятьох селян, які занялись збірками засуджено на кару сімдневного арешту без заміни на грошеву гривну. Розуміється, що се нас не зражує і ми роботу далі ведемо — треба тільки спрямувати її в одно русло так, щоби була одностайність, один плян і одна система. При такій праці дійдемо до того, що коли навіть будуть поодинокі случаї конфіскати жертв, то на їх місце зложить українське громадянство в десятеро більші жертви так, як се було у Чехів. Одначе наші завдання дуже великі, бо треба негайно основувати, необхідно потрібні нові школи. За час від 1911/12 шк. р. до 1921/22 шк. р. зменшився стан посідання українських народних шкіл о 682 школи — а до того Кураторія перемінила 385 чисто українських шкіл на утраквістичні. Перед війною не було утраквістичних шкіл а нині введено їх там, де на разі ніяк не можна перемінити українських шкіл на польські. На позір виглядають сі школи на польсько-українські, одначе змістом є вони чисто польські. Виходить, що ми стратили 1,067 народних шкіл, які МУСИМО ЯК НАЙСКОРШЕ ОСНУВАТИ.

Рівночасно треба переводити організацію кружків по повітах і громадах так, щоби не було ані одного члена нашої нації без огляду на вік і пол, який би не був членом „Рідної Школи".

Відповідно до теперішних обставин зміняємо статут нашого Тов-а. §. 2. після якого обсяг нашого ділання обмежався тільки на територію Галичини, в першій частині буде звучати: „осідком Тов-а і його Головної Управи є Львів а своєю діяльністю обнимає воно всі области Річи Посполитої Польської". Значить обсяг нашої діяльности пошириться на Волинь і Холм — а се потягне за собою великі видатки.

Коли зважимо, що видатки на приватні школи УПТ. в цілім краю сягають місячно до 400 міліонів Мп. так на зреалізованнє наших найконечнійших завдань треба міліярдів Мп. Під теперішню пору має наше Тов-о 25 народних шкіл о 122 клясах, в яких учить 130 учителів. Адміністрація сих шкіл разом з заплатою учительських сил виносить місячно поверх 100 міліонів Мп. Учительських семинарій маємо 6 о 21 клясах в яких учить 70 учителів — крім того семінарійних курсів 4 о 14 клясах в яких учить 45 учителів. Видатки на сі школи виносять місячно близько 120 міліонів Мп. Ґімназій маємо 10 о 51 клясах в яких учить 114 учителів а ґімназійних курсів 12 в яких учить 18 учителів. Видатки на удержаннє ґімназійних курсів виносять місячно 164 міліонів. З причини безнастанної знишки вартости польської марки а слід за сим зросту дорожні, видатки з кождим місяцем зростають.

Потрібних міліярдів на успішне поведення згаданої висше акції, організації нових шкіл і поширення ідеї „Рідної Школи" в найдальші закутини, край ніяк не може зложити з двох причин: по перше, щоби таку квоту зложило наше громадянство, треба його зорґанізувати в карних членів „Рідної Школи", що при теперішних політичних обставинах не дасться скоро перевести. По друге, наше громадянство знищене війною, яка на наших землях так жорстоко відбувалася, а відтак всякими реквізиціями, контрибуціями, кватерунками і т. п.

Наші Заморські Земляки можуть нас піддержати дуже легко з причини високого курсу доляра. А що вони зуміють піддержати матеріяльно наші змагання, про се переконує нас цінна заява Світлої Екзекутиви, що є свідома того, в якім положенню находиться українське шкільництво та доложить всіх старань, щоби нам помогти. Ми віримо, що Світлій Екзекутиві удасться перевести орґанізацію жертвенности на Рідну Школу в Америці — треба тільки почату роботу дальше поширяти і запрягати до неї чим раз більше число нових робітників.

Бажаємо Світлій Екзекутиві як найкращих успіхів в сій роботі і складаємо найсердечнійшу подяку за всі дотеперішні труди понесені для справи „Рідної Школи".

Остаємо з правдивою пошаною

ГОЛОВНА УПРАВА УКР. ПЕДАҐОҐІЧНОГО ТОВАРИСТВА:

В. Гладишовський, голова; **Іван Герасимович,** член президії.

Тут зясовано виразно, що нас жде, коли не візьмемось до негайної праці. Тут ясне, що може і повинна зробити американська еміґрація.

Тут ясно і конкретно подано плян праці. Закотім рукави і ставаймо до праці! Початок зробім „Днем Квітів Рідній Школі".

Коли нам сдасться обезпечити школи і побудувати нові твердині на загрожених землях, тоді члени Обєднання Українських Організацій сміло скажуть, що половину народньої роботи зроблено і то при нашій допомозі.

Обєднаннє Укр. Організацій в Америці.

НА ЩО ОСНОВАНО ОБЕДНАННЄ?

(Надіслана стаття).

Ким основане Обєднаннє Українських Організацій в Америці?

Обєднаннє Українських Організацій основали найбільші українські національні організації, а саме: **Український Народній Союз, Провидіннє, Січ, Ліга Горожан, Ліга Ветеранів, Згода Братств, Народня Поміч** та інші самостійні товариства.

Яка була їх ціль?

Їх ціль була сотворити одно товариство, яке мало-б право заступати американську українську еміґрацію та піддержувати визвольну боротьбу українського народу в Европі.

Вони зрозуміли, що інші народи сміються з нас, коли ми говоримо, що ми 40,000,000-ий нарід, а не маємо навіть одного товариства в Америці, де нас 500,000, яке малоб право промовляти нашим іменем. Тому то й досі за нас промовляють чужинці і вороги.

Бо чиж не диво? Сім наших товариств інформувало все на власну руку і кожде промовляло іменем пів міліона Українців!

Чи потрібне Обєднаннє Українських Організацій?

Обєднаннє Українських Організацій потрібне, коли наша еміґрація справді національно свідома і свідома того великого завдання, яке вложив на неї український нарід. Така організація можлива лиш у народів культурних.

Є такі, що кажуть, що не треба Обєднання, бо, мовляв, коштує гроші.

Ми знаємо, що так воювали в старому краю і Ляхи проти наших шкіл та української краю. На вічах промовляли ляцькі бесідники до наших людий: На що вам українського університету; будуть зараз більші податки. І як народ був темний, їм вдавалось злапати на вудку народні маси. Але коли прокинулась народня свідомість, ляцькі агенти не ішли вже з тим на село.

Тих „фільософів", які кажуть, що не потрібно центральної організації для Українців в Америці, можна порівнати до деяких наших Стрільців у Галичині, які не хотіли іти битись до Львова: мовляв, на що нам Львова, аж прийдуть до нашого села Поляки, тоді ми їм дамо. Але тоді було вже запізно.

Тому поки час, організуймось, бо знову прийде час, а в нас будуть лиш громади, а не буде проводу.

Чому Українці не платять податку?

Кажуть, що із зневіри! А причина і в тому, що у нас не добре ще розріжняється справу особистну від народньої. Тому, що там є та особа, то не буде робити.

Чого це доказом?.

Слабого розуміння народньої справи. Коли особи не відходять, їх можна змінити, але робота мусить іти, бо нарід гине.

Що зробили-б Американці, якби були в нашому положенню після акту 14. марта

Вони продовжили-б робучий день з 8 годин на 10, а ці 2 години віддали-б свому народови. З того створили-б боєвий фонд: збудували сотки шкіл на всій території, обезпечили-б сиріт та інвалідів; видали-б тисячі книжок для народу; основали-б народні університети; і тисячі молодих студентів післалиб у світ учитись того, чого вони не вміли. Створили-б одну владу, одно товариство, якому підчинились би всі, і помагали-б йому!

А що роблять Українці?

Зітхають, ба, іноді поплачуть, як їх добре розжалобити; нарікають на „антанту" тай тільки.

Чи ми не потрафимо більше над зітхання і нарікання? І ми хочемо бути самостійним народом і вічно оглядатись на чужу поміч. Збудімся зі сну! Станьмо раз до праці! Зорганізуймось у комітет Обєднання та створім боєвий фонд! Тільки тоді повірить світ, що ми справді самостійний свідомий нарід.

В. Г.

З ДІЯЛЬНОСТИ „ТОВАРИСТВА ПОМОЧІ ПИСМЕННИКАМ"

На днях приступили отсі нові члени до Товариства: Теодор Каралюс, Григорій Готра, Василь Семусь, Марія Гаврищевич, Олена Саган, Павло Лещук, Петро Рогоза, Стефан Зборовський, Михайло Скалатський, Василь Кушнір, Михайло Палазій, Іван Сойка, та Володимир Бородайкевич.

Товариство радо витає цих нових членів яко дійсних патріотів, котрі хотять прислужитись для добра нашої рідної культури та безупинно помагати нашим Велитням Духа, нашим писменникам творити нові скарби для нашого писменства, а також лупати ґранітну скалу темноти.

Ми певні, що і ширший загал зрозуміє, що без своєї рідної культури ми не встоїмось проти ворогів, та поможе нашим вигнанцямплугаторам української культурної ниви. Се можна зробити через вступленнє в члени Товариства Помочі Писменникам в Трентоні, Н. Дж. Присилайте зголошення на адресу:

Mr. WASYL HASIJ,
13 Furman St., Trenton, N. J.

СТРАЙКИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ ВІД 1916 ДО 1922 РОКУ

Статистичне Бюро при Американськім Департаменті Праці зібрало дати про страйки в Злучених Державах за послідних сім літ і опублікувало у „Монтлі Лейбор Ревю" за червень 1923 декілька цікавих відомостей та чисел, які доволі точно представляють ціль засіб робітничої боротьби, його розміри та його успіхи. При збиранню своїх відомостей згадане бюро не робило ріжниці між страйками а локавтами, виходячи зі зовсім слушного заложення, що і причини обох бувають все однакові (платня, юнія, години праці), і на ділі однаково вони виглядають, себто робітники не працюють, і кінчаться вони теж однаково: або робітники погодяться на услівія підприємця, або наоборот, або на конець діло полагодиться шляхом обосторонних уступок.

Отже по обчисленням цего Бюра, про які воно каже, що вони вправді не зовсім точні, но все таки обнимають відомости про всі важнійші страйки і їх перебіг за протяг послідних семи літ, тих страйків у згаданому часі було 21,854, себто пересічно три тисячі страйків на рік. Найбільше страйків, бо 4,450 було в 1917-році, найменше бо лиш 1039 у минулім, 1922-ім році. Початок страйків припадав на ріжні пори року, та все таки найбільше їх було в квітні і травні тому, бо та ті місяці припадає час, коли робітники заключують нові або відновлюють старі умови з підприємцями і тоді найчастійше зроджуються ріжні спори та одна і друга сторона видвигає ріжні домагання.

Більшість страйків мала місце в промислових стейтах на півночи від Огайо та на схід від Міссісіпі. Більше чим половина їх відбулася в головних фабричних стейтах це є в Ню Йорку, Месачузетс, Пенсилвенії, Огайо, Ню Джерзи, та Іллінойс. З міст найбільше страйків все мав Ню Йорк. У 1922-ім році було тут 128 страйків, в Шікаго 24, в Бостоні 22, в Клівленді 21, в Філаделфії 19, в инших містах по меньше. В попередних роках цей „порядок" страйків був майже такий самий.

Інтересно представляється відношення між страйками а організацією робітників в юнії. Іменно показується, що на страйк виходили головно зорганізовані робітники. За роки 1916—1921 було всего 1359 неюнійних страйків; про 5987 страйків немає відомости, які вони були, за те прочі страйки а було їх усіх 13,186, себто дві третини усіх, переводилися зорганізованим в юнії робітництвом. При тім слід підчеркнути одно цікаве явище. Часто робітники виходили на страйк незорганізовано, та підчас самого страйку вже переконувались про силу організації і заснували юнію. Таких случаїв у згаданих шести роках було 195. У 1922-ім році зорганізованих, юнійних страйків було 798, неорганізованих всего лиш35, нових юній заложено 5. Вісток не було про 185 страйків, 12 переводили юнійні і неюнійні робітники разом, у 4 случаях робітники в часі страйку покинули юнію.

Причини страйків були ріжнородні: заборгато годин праці, за мала платня, погане приміщення фабрики, лихий харч, невідповідні наставники, принимання неюнійних робітників, непризнавання юній, недодержування умов, видалювання робітників, а часто прояв симпатії для других страйкуючих. Та все таки третину а в теякі роки навіть більше чим половину непорозумінь та страйків викликувало питання про зменьшення чи збільшення годин праці та про знижку чи підвишку заробітної платні.

В страйках брала участь ріжна кількість робітників. В деяких лиш неповна 10 осіб, у инших тисячі, десятки а навіть сотні тисяч робітників. У 1922-ім році таких малих страйків, у яких брало участь меньше чим 10 робітників було 77, в 403 страйках не робило від 10 до 100 осіб, в 293 від 100 до 1000, в 60 від 1,000 до 10,000 а в 16 понад 10,000. До послідних з них належав між иньшими звісний страйк вуглекопів в квітні 1922 і страйк зелізних варстатових робітників в липні цього ж року. В першім з них брало участь 600,000 майнерів, у другім 400,000 зелізничників.

Що до числа страйкуючих, то воно хиталося в згаданих роках між одним міліоном а трохи більше ніж півтора міліона на рік. Лиш в 1919 році вийшло було на страйк величезне число бо 4,154,733 робітників. З прочих шести літ найбільше страйкуючих було у минулому 1922-ому році — іменно 1,600,522. До того причинились згадані вже майнерський і зелізнодорожний масові страйки.

Що року найбільше страйків бувало в металевій, майнерській, будівничій, кравецькій та ткацькій промисловости та при комунікаційних предприємствах. Між 1916-им а 1920-им роком у кождій зі згаданих індустрій було не меньше, як 200, а деколи і понад 500 страйків у рік. У иньших промислах за згаданий протяг часу замітні страйки деревних робітників в 1917-ім і друкарів у 1921-ім році.

Данні про висліди показують, як рівночасно з орґанізацією робітників зростає орґанізація і опір підприємців. Коли в 1916-ім році сили обох сторін були майже рівні і з 2347 страйків, про які є точні відомости, одна третина покінчилась побідою підприємців, одна третина перемогою робітників а решту полагоджено уступками з обох сторін, то в роках 1917-ім і 1918-ім зорганізовані робітники зуміли добути перемогу у більшости случаїв. Це викликало реакцію з боку підприємців і вже в 1919-ім році вони переводять своє в 680 случаях, робітники перемагають лиш в 583 страйках, а 797 забастовок кінчиться компромісом. У роках 1920-ім і 1921-ім побіди підприємців були ще більше прикрі, случаїв робітничої перемоги було ще меньше і щийно в 1922-ім році на 688 страйків, які у його протягу покінчились, робітники перемогли у 229 страйках, підприємці у табуло в той рік 104, а в 15 случаях віддано справу під арбітраж. Про 3 случаїв не було точних даних.

Що до довжини, себто протягу часу, який страйки тревали, то найбільше було таких, які кінчились протягом одного тижня. Взагалі більше чим половина страйків кінчилась протягом місяця. Та все таки поважне їх число тревало два, три, а то й шість і бельше місяців. Пересічно в 1916-ім році кождий страйк тревав 23 дні, в 1917-ім 19 днів, в 1918-ім 17 днів, в 1919-ім 34 дні, в 1920-ім 39 днів а в 1921-ім 51 днів. В 1922-ім році пересічно тревав кождий страйк 39 днів. Замітно тут те, що у роки, коли перемагали робітники, страйки тревали значно коротше. Опір з боку підприємців викликував, як видно завзяття і опір з боку робітників і страйки продовжувались значно довше.

Замітно теж ще й те, що в часі між виповідженням Злученними Державами війни а заключенням мира, себто на протяг перешло півтора року (від 6-го квітня 1917 до 11. падолиста 1918) було найбільше, бо 6,205 страйків.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ
МАВРА ЙОКАЯ.
(Переклад з мадярського)
ПЕРШИЙ ТОМ.
(Продовженнє)

(4)

Під верствою хлини лежать мамути, дінитерії, мастодони, махаєроди; ціла земля засіяна ними. Немає жадної країни, де не ходять по них.

У величезних печерах лежать купою їх кости покриті намулом, хижаки і травоїдні перемішані між собою, яких міг загнати до купи лише жах страшного суду і страхіття вогневої бурі, бо від потому, вони не могли би тікати в печеру.

І глибоко під нами лежить ціла ботанічна колєкція прасвіту — в деяких місцях верствами в пятьдесять футів завдовшки; величезні ліси прасвіту, в яких начислено чотири тисячи ріжних ґатунків; пальми і пінії, папороть і дуби, і, рослини які тепер не мають вже жадного імени. Всіх їх разом звуть: „камінний вугіль".

Камінний вугіль є окаменіла фльора вчорашнього світу...

Коли люди не мають вже місця на землі.

Наш прапрацур.

Скільки тисяч років треба було, поки теплий намул шестого творення в день творчого сузіря, може заплоднений небесним поцілунком комети, родив першу людину? Це сталося мабуть раптом, так як теплий дощ в одну ніч витворює гриб, як медова роса — Афіду, капля смоли — вібріон.

Не бійтеся! Наш пращур не був мавпою. Ми не походимо від ґорили. Наш прадід не мав чотирох рук.

Але він був бідолахою, коли він вперше оглянувся в кущах, які по традиції називають райським садом. Він був голий, беззахістний, незнаючий. Його зуби, його нігті не могли служити йому зброєю. Його шкіра не боронила його проти примх погоди, сильнійше звіря перемогало його, слабше тікало від нього: його нюх не був такий гострий як у инших звірят і не вчив його розпізнавати споживні трави; від лінюха він навчився живитися жолудями і від сови довідався що і сарана є добра потрава.

Дійсности, треба було великої мужности для того, щоби зважитися жинитися в таких обставинах.

При тім треба згадати, що наша прамати не була ідеальною красунею, якою її представляють малярі. Вона мала дуже низьке, плаське чоло, вишкірені зуби і виступаюче підборіддя, тупий ніс і випнуті вилиці. Вона мала криві ноги з великими стопами і вузловатими колінами.

Це стверджує археольоґія, ґеольоґія і палеонтольоґія наочними доказами. Наша прамати має багато свідків проти себе. Це було гірке життє, яке провадили наші прабатьки. Я не гадаю щоб вони насмілювалися показувати в день; вони виходили мабуть в ночи на здобичництво; коріння, бульви, гриби, лісові грушки, жолуді, горіхи, щавель, шпінат, вкрадені з гнізд яйця, слимаки були мабуть їх поживою, як це ще і тепер буває у міліонів їх нащадків. А коли погода була занадто погана щоб виходити то вони „кусали кисле яблуко", і їли масний маргель, як це роблять ще і тепер наші брати на березі Ніґера. І коли чоловік відходив шукати поживи, він ховав жінку і її дитину між колючими кущами, куди він знаходив дорогу лише на голос. І людська мова тоді мала ще мало слогів; їх не було мабуть більше як вдвічи ніж у мові пса, і ледви о половину стільки, як у мові півня. Лише прислухайтесь, коли півень розмовляє з своїми курками, яким богацтвом згуків він розпоряджує. — А коли він на своїй нічній мандрівці в нетрях стрічав подібну йому постать, як верещали тоді обидва, як біг кождий назад в свою власну хащу? Людина знала добре, що вовк, відмедь ворог їй; але людина була її найбільшим ворогом.

Коли потім перщий чоловік натрапив на ідею, що можна одним камнем вигострити другий, висверлити в нім гострим камнем дірку, вставити в дірку довгий дручок і з повставшою в той спосіб зброєю напасти на зубра, відмедя, льва! Яким-же великим паном зробився він тоді відразу. Озброєна таким чином людина не ходила більше голою, чоловік здобув собі і своїй жінці волохату шкіру; він не крив вже свій табор в кущах, він валив дерева своєю каменною сокирою, загоняв палі тяжкими каміннями в дно ставків, будував собі з палів замок на воді і містив там цілу свою господарку. Ця камінна сокира зробила його паном цілого світу.

Огляньте цю каменну сокиру в музею; це дуже інтересні річі. Це наші шляхетські герби. Пан з камінною сокирою, був вже королем власного роду. Хто його щанував, того він робив невільником. Він навантажував на плечи невільника забиту дичину, зрубане терево, і невільник волочив цей тягар. Мова була вже більш удосконалена. Кохання правда ще не вигадало мови; вона є зрештою в лопотанню, щебетанню, вабленню звірят, але наказуючий потрібує удосконалену мову. Слоги розвивалися.

А хто його не шанував, того наш пращур забивав. Для того він мав камінну сокиру. А для чого він забивав голу співлюдину, з якої він не міг навіть стягнути шкіри? Паленючи від сорому ми признаємося, що наш пращур забивав співлюдину яку вважав противником, щоб її зїсти. Дослідники довідалися і про те, що наші пращури були людоїдами. Довго вірили, що хто зїсть серце забитого ворога, той одержить в спадщину його силу.

Дивіться, мої всечесні, високородні, ясновельможні і найяснійнші панове і пані, такою людиною був наш пращур.

Але пошана, колу пошана належиться — він полишив нам в спадщину цілий прекрасний світ.

Цей цілий круглий світ, на суші якого ми всі не маємо досить місця; бо міліони живуть на морях, і міліони в глибині землі, і здабувають собі хліб у воді і під землею.

Скільки тисячекрат тисяч років треба було, поки з нащадків пана з першою камінною сокирою і футром відмедя вийшов наш повитий шовком бід? — Цей рід, який їздить парою, малює соняшними проміннями, шле блискавкою вісти з одного кінця землі до другого, який сягає в глибину землі і шукає своїм телескопом середину безконечности. Який оздобив ніч світлом і зиму теплом, який наклав сідло на море і зєднав розлучені водою частини землі, який вирвав небу блискавку для своїх боїв, який творить хліб з землі, виконує машинами працю міліярдів людських рук, який виробляє сік, котрий перемогає сум, який підслухав таємниці трав, щоби поборювати смерть, який заявляє свої права на богоподібність і присвоює собі божеські якости, який кохає, творить, нагороджує, карає, хвалить, стремить до слави, волі і вічного життя, жадає для себе нове життя по смерти і знаходить у вірі силу, якою він тримає Бога...

Скільки тисяч років мусіло минути, поки люди зайшли так далеко.

(Дальше. буде).

ЛИСТ З КРАЮ

(3)

Перемишль, 8. червня.

Живий дух в живім народі.

На Зелені Свята був в Дрогоєві похід з церкви коло читальні під хрест за поляглих за волю України. В неділю, 3-го червня був похід з Перемишля до Пикулич на цвинтар поляглих борців за волю і долю України. Була тьма тьменна товпа народу. Коли похід рушив з місця і діти шкільні були вже на цілій вул. Францішканській, а хор Бояна і делеґація з вінцями, доперва почали іти. **Коли всьо було в повнім поході, тоді поліція скочила і почала вінці видирати. Дальше забрали прапор одні і дручки пластункам і т. д.** Діти зробили крик, і почали втікати. Счинилося велике замішаннє. Така настала паніка, що ледви неледви уєво повернуло до порядку. Поліція розідрала щось 10 вінців. Пішли ми дальше до Пикулич (цвинтар є не в селі, а на полю). На дорозі чекали нас знову з Пикулич, з Негрибки і ще з інших сіл. І там, побачилисьмо поліцію, котра також не дармовала, тільки знова тамтим вінці і написи з вінців здирала. Підчас того пустився дощ. Кождий змок, але кождий ішов чим скорше на цвинтар, аби поклін віддати героям. Тут мав священик промову, а пізнійше др. Загайкевич як промовив, то кождий аж трясся. Тут збирали на добродійні цілі. Одному поліція відобрала гроші і забрала. Так то Ляхи поводяться з нами на нашій рідній землі! Всіх вінців було понад 300. Не знаю чи той лист отримаєш, бо як піде на цензуру, то відразу піде до коша. (Далі приватне).

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

НОРТГЕМТОН, ПА. Тов. Українські Січові Стрільці, від. 44, повідомляє своїх членів, що звичайний мітинг відбудеться в неділю, 8. липня о годині 2. пополудни у гр. православній галі. Обовязком кождого члена прийти і вирівнати свої залеглости. Буде звіт контрольної комісії. — А. Потіха, предс.; А. Мазур, кас.; Л. Демчик, секр.

НЕСКОГОНІНҐ, ПА. Бр. Михаїла, від. 231, повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о 1. годині пополудни в неділю, 8. серпня в галі Фелі Ферка під ч. 310 Катавіса ул. Просимо членів аби явились як оден і то на час і виповнили місячну вкладку. — А. Гоцко, предс.; Р. Чолій, секр.

СИРАКЮЗ, Н. Й. Піврічний мітинг бр. св. ап. Петра і Павла, від. 39, в неділю, 8. липня по Службі Божій в церковній галі. Проситься всіх членів конче явитись, бо маємо вирішити дуже важні справи, як зміна у відділовому уряді і т. п. Неприсутні будуть карані згідно з постановами братського статута.

СКРЕНТОН, ПА. Повідомляється членів тов. над Збручем, від. 280, що мітинг відбудеться 8. липня, о годині 3. пополудни під ч. 2031 Дороти ул. Проситься членів прибути на мітинг, бо треба виробити статут для відділу і суть другі важні справи. — В. Захарчук, секр.

ШИКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. Стефана, від. 221 буде мати піврічний мітинг в неділю, 8. липня в церковній галі о год. 1-ій (зараз по Службі Божій). Просимо усіх членів явитись хоч раз на пів року, бо маємо дуже важні справи до рішення, як: звіт уряду і контрольної комісії, народний податок, боєвий фонд і дуже богато нових справ, котрі еще не полагоджені. Всі члени повинні явитись обовязково на сей мітинг, як також вирівнати свої залеглости. — М. Беряк, голова; Я. Бас, кас.; П. Лучків, секр.

ЧЕСТЕР, ПА. Тов. Запорожська Січ, від. 388 повідомляє своїх членів, що піврічний мітинг відбудеться в неділю, 8. липня в церковній галі о годині 1. пополудни. Проситься усіх членів, аби були присутні на мітингу, бо будуть важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт. — Огар, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Сестрицтво Рож. Пр. Богородиці, від. 36, повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о 7. годині вечером в середу, 11. липня в галі церковній під ч. 303 Гудсон Евню. Просимо членкиць явитись на мітинг, бо є важні справи до полагодження. — Зофія Галущка, предс.; Зофія Гунька, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільні Козаки, від. 315 повідомляє, що місячний мітинг відбудеться о годині 7.30 вечер в четвер, 12. липня в домі Вільні Козаки під ч. 102 Джойнер ул. Проситься всіх членів прийти на піврічний мітинг та вислухати справоздання наших комітетів, справоздання контрольної комісії і урядників. Також проситься наших членів не забути приєднати нових членів, бо товариство Вільні Козаки є найбогатше фінансово в Рочестер. Повідомляється тих членів, котрі мали книжочки так звані цеголки на дім товариський, щоби гроші знесли на цей мітинг. — Н. Стрілець, предс.; О. Мачинський, секр.

СТ. ДЖОЗЕФ, МО. Тов. Запорожська Січ, від. 385 повідомляє своїх членів і членкиць, що піврічний мітинг відбудеться 22. липня в галі парохіяльній. Проситься всіх членів і членкиць, щоб явились точно о 2. годині пополудни, бо суть важні справи до полагодження а контрольна комісія здасть звіт з пів року. Неявившийся член або членкиця заплатить кару 50 цнт. і урядник 1 дол. — Н. Калагурка, предс.; П. Турецький, секр.; П. Заньо, кас.

Богдан Лепкий.

НЕБІЩИК

— Не плачте, Насте, цитьте: Все в божій волі. Ваш вже десь у небі. Святий був покійник, най з Богом спочиває. Я вам все кажу, що добре, то довго не поживе на світі. Зараз його Пан Біг до себе забере. Не плачтеж!...

Так розважала громадська кума, Танька, молоду вдовицю Настю. Але Настя навіть не дивилася на Таньку і не слухала, що вона говорить. Сиділа біля вікна на дубовім ослоні з червоними від сліз.

Вчора що лиш поховала мужа. Молодий був і добрий, страх який добрий! Чотири роки пережили разом, і ані разу пальцем її не кинув. Жили по божому, не то по людськи. Аж тут нараз його звалило. Кольки і кольки і під грудьми тисне і в очах чорно і дихати не годен; тай до тижня і вмер.

Ще поки його на маестат поклали, поки похорон, люди, дяки і співи, то ще якo тако, але як тіло на цвинтар відвезли, а Настя сама до хати повернула, так не дай Боже. Хоч головою товчи. Такий жаль, такий сум, така пустка, що аж за серце стискає. Цілу ніч вона пересиділа на лаві, на рано не варила обіду, полуденку не їла тай до тепер сиділа б у голоді, як би не Танька. Танька наступала на неї, насварила і зневолила її випити чарку горівки з перцем і зїсти шматок хліба.

— То вам поможе, — говорила, — розігріє в середині і веселости додасть. Без веселости чоловік жити не годен. І сотворіння також, і худобина. Подивіться но ви чи на коня, чи навіть на курку. Доки веселе, то добре, а як лиш голову мопустить, стане думати, гадати, то вже не теє. Отак во, думає, думає, доки не згине... Ну дай нам, Боже! — і Танька для веселости налляла другу чарку.

Але Настя не хотіла пити і Танька випила сама.

— Голубко ти моя — промовляла Танька, закусуючи пекучий перець хлібом — не такі лишаються як ти, тай дають собі раду. Лишаються старі, немічні, лишаються бідні, лишаються такі, що їх діти присядуть, і жиють з божої волі, і не нарікають, як ти. А ти, голубонько, як та ляня. Молода, здорова і не бідна. Прийдуть запусти, хлопці розбиватися будуть. Вибереш собі такого, хоч пиши. Жадна дівчина кращого не дістане. Бо де котрій до тебе! Побачиш.

— Не хочу я того бачити — відповіла Настя — і знати нікого не хочу, а мясниць волю не діждатись. Нема такого, як був мій небіщик.

— Ой чомуж то нема, — з усмішкою відповіла Танька — ще й кращі є. Чомусь би ні. От так зразу жаль з тебе говорить. А підожди но місяць, два, най кров молода відозвеся, будеш ти иньшої співати. Забудеш, донечко, забудеш.

— Забувайте собі, коли хочете, — з пересердя відозвалася Настя — а я не годна.

— Не маю кого, дитинко, бігме не маю кого — божилася Танька. — Мого старого то й довбнею не дібеш, а мій перший небіщик, вже десь давно зігнив. На Михайла двацять літ минуло, як вмер. Плакала ж і я гіренько, тай плакала, і то не день, не два, а з годом таки привабула. Чого то чоловік не забуде?!...

На хвилину розмова перервалась. Таньку запекло в горлі і вона мусіла викашлятися і виплювати перець, що мабуть зайшов на „польську дорогу". Настя знов, навкучивши собі недоладне говорення старої на відхухала замерзлу шибку цокотухи, відвернулася до вікі і дивилася на двір.

Вечеріло. Зимовий сумерк падав на землю. Чорний дим шнурком піднімався у гору, та розпливався у мрачнім, сірім небі. Широкі, мокрі платки снігу, як з решета сипались на землю і ветелювали собою весь виднокруг. Від ліса зрився вітер і задував снігом дорогу.

Не привітно було на світі і сумно і холодно. В таку пору чоловік найраднійше тікає в хату, біля печі, біля любої людини. Насті не було до кого втекти. Той, хто веселив її, пішов від неї, а дорогу від нього снігом занесло. Дістатись трудно.

— Тето — озвалася Настя (всі старші, здавна знайомі жінки приходять нам тетами) слухайте, тето, чи небіщика можна побачити?

Танька глянула на молоду вдовицю і злобно усміхнулась.

— А тобі нащо знати?

— Бо я хотіла би його бачити. Хоч оден раз.

— І ти не боялa би ся?

— Чогож? — Таж він такий добрий був для мене. Най собі коли хоче приходить, я хотіла би страх.

— Ти хотіла би — так добре. Послухай. Возьми зубець свяченого чісняку і носи його під лівою назухою три дні, але вважай собі, лиш під лівою, а потім як будеш лягати спати, поклади під голову то прийде.

— Не вже ж, що прийде? —

— Так люди кажуть, так мене стара Дзьомбичка навчила.

— А ви ж не прібували? —

— Ні. Мій і без того приходив, аж двічи.

— Справді?

— Кажу ж тобі, що так. Зараз по смерти приходив. Не витримав довго. Послухай, коли цікава.

Стара відкашляла, обтерла губу рукою і стала говорити. Говорила з якоюсь грізною повагою, більше шепотом, як в голос. Час від часу зупинялася і дивилась на Настю, яке враження робить на неї її оповість. Часом злегка доторкалася своєю костистою рукою її круглого рамені і раз-у-раз божилася „як ми Бог милий" і „кобим так за поріг не вийшла".

— Як ми Бог милий, що був — ой був, голубко, саміської першої днини по похоронах. В четвер, по Михайлі, ми його поховали, а в пятноньку святу він прийшов до мене. Як ми Бог милий... Я саме тоді прала. Такого шмаття призбіралося, як могила. А все кальне, а все кальне. Погадай собі, пів року в постелі перележав. То не так як твій, що згас як свічка; мій мене добре намучив, няй йому в память не буде... Стала я до балії, засукала рукави тай перу, тай перу — тай перу. Пускатися не хоче, звичайно зі слабого, аж піт з мене ллєся. Смерклося, засвітила я лямпу, тай знов перу. Коби до рана — так мушу перепрати... Не знаю яка була година, але вже було не рано, по селі лиш де-не-де світилося. Сніжок свіженький притріє і ясно, що хоч лямпу гаси. В сусіди собака виє і пугая кричить на дзвіниці, „думаю, — буде зле. Сама я в хаті. Але перу, все перу.

Коли чую, в сіньох щось шорохнуло, як миш. По дверях драпнуло, як кітка лабою і увійшло... Чую, стоїть. Коби я так з того місця — стоїть. Оглядаюся — він. Як ми Бог милий — він. Такий ти став, як стіна білий; сорочка на ньому онала, як на дошці, руки як патички, лиш очи світяться, як дуплава верба. Звичайно мрець. Став собі небога в дверях, як сирітка, тай стоїть. Такий сумний, так якось дивиться на мене... Але я нічо, перу. Вже лишень кілька штук — не буду відриватись. Добре тобі — думаю — не маєш що робити, тай ходиш. А в мене, диви, яку ти мене лишив, треба добрбре рукавів засукати. Почкай же собі, небого, пережмякаю, тай тоді буду з тобою говорити... А він тобі, голубко, стоїть і з місця не поступить, як кілок. Перу я, тай перу, ще йно дві сорочки, ще одна, ще рантух, коли чую, щось застогнало, як дитина — оглядаюся — а його нема. Зкик. Вкучилося тобі чекати, гадаю, га? Що робити? Сам видиш, часу не мала...

Тут вона з-під ока глипнула на Настю. Настя кожне її слово ловила і проковтувала. Очі в неї світились. Танька відкашельнула і знов почала.

— То був раз, а другий раз прийшов девятої доби. Заснула я з вечера по роботі, тай сплю. Знаєш, як то наш чоловік; наробиться, тай спить, як колода. Яка робота, такий сон. Отак і я. Сплю собі, тай сплю, тай сплю, аж нараз буджусь. Ага, переоспи думаю. А може місяць заглянув в огі. Та де там! Ані переоспи, ані місяць, лиш він.

Він, чуєш, він, мій небіщик. Лежить коло мене на постелі, як довгий. А таким зимном від нього заносить, як з пивниці. Пари з себе не пустить. Звичайно труп...

Поговорила би я з тобою, гадаю; є коли, не зашкодить та лихе тебе знає, а нуж... Ні, не дурна, небоже... Відвернулася я від нього по тихеньки, а тоді як не махну лівою рукою на відлів — а його як не було. Лиш шу — шу —, як птиця по деревах. Пішов, куди треба, а я собі дальше заснула...

З того часу він не приходить. Чи не пускають, чи може маркотний на мене. Не знаю. Навіть не присниться ніколи. А може, чуєте, видить що я віддалася за другого, тай вже до мене раціï не має. Хто його зна!?

— — — — — — —

На дворі визьвіздилося, місяч виплив на небо, село заснуло.

— Час мені до дому. Пізна пора. Забалакала ти мене, небого. — А не забудь за чісник. Від злого охоронить, а коли добрий, то прийде. Стрібувати не зашкодить.

Закинула хустку на себе і вийшла.

— — — — — — —

Довго, довго сиділа Настя, біля вікна на ослоні, пильно вдивляючи свої очі в сірий угол хати, за припічок. Вона конечно хотіла, щоби її небіщик прийшов до неї, але сам без чіснику.

Коли тужить, а пустять то прийде, мусить прийти, а коли ні, то няй і так буде; побачаться, колись.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

З ПОЛЬСЬКИХ ГОЛОСІВ ПРО ПОЛІТИКУ ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Варшавська вшехпольська газета „Ржечпосполіта" помістила вступну статтю п. з. „Всеукраїнці" з приводу постанов українського Народнього зізду у Львові дня 21-ого мая с. р., в якій автор Леон Радзєйовський пише осьщо:

„Українські політичні діячі із Східної Галичини, по признанню східних границь річипосполитої аліянтськими державами, мусіли виректтися мрій про тріюмфальний поворот п. Петрушевича до Львова, як до столиці... Західної України. Але особисті амбіції й охота кермувати масами не дозволили їм враз із залишенням дотеперішніх доріг змінити свого ворожого становища до Польщі на відношення льояльне, що перш усього принесло би користь українському громадянству в Польщі. Підіздова боротьба з Польщею має бути дальше приноровлювана ними.

„Про пляни Українців можемо майже щоденно довідатися із сторінок львівського „Діла", а вони того рода, що польське громадянство мусить бути з ними докладно познайомлене і мусить здавати собі справу з їх сути.

„Гасло територіяльної автономії для Східної Галичини, навіть в найширшому розумінню, котре — здається — мало прихильників в деяких українських кругах, зовсім не вдоволяє „Діла". В нинішних умовах, каже „Діло", те гасло повинно бути заступлене кличами й домаганнями, що обіймають цілість українських земель під польською владою. Не треба додавати, що табор „Діла" до українських земель зачисляє не лиш Східну Галичину, Волинь і Полісся, але й Холмщину з Підляшем у границях берестейського мира. Ті землі, згідно з українськими домаганнями, повинні бути обєднані в одну правно-державну цілість і мати власний законодатний сойм. Зпід компетенції сойму річипосполитої повинні бути виняті всі справи, що торкаються української національности і території, заселеної Українцями. І взагалі, на основі „Діла" компетенція центральної варшавської влади повинна бути обмежена до крайности на території „Західної України".

„Висуваючи таке гасло, „Діло" не обманює себе щодо становища Польщі, але зазначує, що перез те Українці станутъ на лінії принципової політики, відкидаючи,, шлях дрібних компромісів і крамарства, шлях угодовости і запропащування національних інтересів за миску сочевиці".

„Коли до тих українських напрямних додамо вимоги „Діла" в справі „всеукраїнського фронту", що не рахується з кордонами, і розважування на тему вибору осередка українського руху, створення чогось в роді українського Піемонту, причому рахуби на Москву не видаються „Ділови" реальними, то можемо уявити собі цілість української програми. Але від XX. не XVII. століттє і сьогодня Польща зуміє бути чуткою!"

* * *

Другий польський дневник „Газета Львовска" помістив з того приводу передовицю п. з. „**Під знаком нового курсу**", яку так кінчить:

„(Галицькі Українці) домагаються повноти горожанських прав і виїмкових привилеїв (територіяльної автономії для українських земель), а взаміну не дають ніякої запоруки. Навпаки, самі представляються за рішучо невдоволених і самі не скриваються з наміром зменшення границь держави, ось і все, до чого сягають їх вимоги, що йдуть Підкарпаттєм, десь під краківське воєвідство.

„З нинішніми трудовиками, з їх програмою і боєвим темпераментом шкода взагалі говорити. Самовбийством було би підпирати людий, що не признають границь Польщі, а польську владу вважають тільки брутальною силою, а не легальним органом".

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ